

Гимназиското образование во Штип меѓу двете светски војни

Штип е град со богата и значајна образовна традиција чиито корени датират уште од крајот на XVIII век, поточно од 1793 година кога според Петар Завоев почнало да работи првото келијно училиште.

Најзначајниот импулс во развојот на образованието во Штип и штипско несомнено е поврзано со Јосиф Ковачев, основачот на првото педагошко училиште во штипско, Ново Село. Во 1869 година „ општо образовното училиште прераснало во класно училиште со предметна настава и нова наставна програма. Од оваа година условно земено, датира класното – гимназијално образование во Штип“.¹

Со економскиот подем на градот се почувствувала потреба од млад образован кадар, бидејќи само со таков кадар штипјани би можеле да се надеват на посветла иднина. Затоа, во 1885 година двокласното училиште на Јосиф Ковачев прераснува во четирикласно, а во 1895 година се спојуваат училиштата во Ново Село и Штип. Значајно е да се напомене дека откако јуриздикцијата на Егзархијата била проширена врз Штип, и образованието се одвивало во нејзиниот дух.

По завршувањето на Балканските војни и со поделбата на Македонија, штипскиот дел подпаднал под управа на Србија. Веднаш по воспоставувањето на управниот апарат во 1913 година со кралски указ била отворена нижата гимназија, „Српската Кралска Гимназија“. Во учебната 1913/14 година во истата биле запишани:

---

¹ Александар Апостолов, Штипската гимназија помеѓу двете светски војни 1920-1940 година , ракопис, стр.1.

- во I клас -53 ученика
- во II клас -29 ученика
- во III клас 29 ученика
- во IV клас 24 ученика

Од вкупно 144 ученика во учебната 1913/14 година, 40 ученици ја напуштиле наставата. Предавањата биле на српски наставен јазик, а ја одржувале следниве наставници: Бранко Ѓорѓиевиќ, суплент по српски јазик; Драгутин Обрадовиќ, наставник по француски јазик; Љ. Миркиќ, наставник по пеење; Серафим Јовановиќ, наставник по веронаука; Станка Јовчева, наставник по женска рачна работа; Драгослав Илиќ, наставник по српскохрватски јазик, директор на гимназијата бил Александар Тифуновиќ.

Веќе во следната учебна година освен бројот на ученици кој се зголемил на 170, се зголемил и бројот на наставниот кадар и изнесувал 15 наставника.

Гимназијата во Штип продолжува со работа и за време на Првата светска војна, но веќе со бугарски јазик во наставата. И за време на бугарската управа во Штип, училиштата биле исклучително значајно средство за асимилација на населението. За таа цел во Штип се отвараат:

- Штипската неполна гимназија
- Основните училишта: „Св.Архангел Михаил „ во Горно Маало и „Св.Кирил и Методиј“ каде биле сместени и прогимназиските паралелки и „Св.Богородица„ во Ново Село.

Во каква ситуација биле учениците во тој период мошне сликовито објаснува д-р Александар Апостолов кој вели „ Се случувало да учениците од Штип и штипско, кои ја започнале наставата на бугарски јазик пред Балканските војни, по поделбата на Македонија, во учебната 1913/14 година и наредната 1915/14 година да ја продолжат на српски јазик и пак на бугарски и за потоа да се повтори и продолжи на српски јазик “.

По присоединувањето на Штип кон Кралството СХС, школството добива една сосема друга димензија. Истото добило на интезитет и во растеж. Гимназијата во Штип почнала со работа на 17 декември 1918 година како нижа и со 4 класа. Набргу се дошло до сознание дека оваа нижа гимназија не може да ги задоволи потребите на градот со богата училишна традиција. За таа цел Лазар Триповиќ, директорот на гимназијата го известува министерот за просвета во

Белград, со писмо испратено на 15 јули 1919 година во која ја истакнал потребата да се отвори полна гимназија. Во продолжение на писмото навел дека „ 57 ученика од Штип не се во состојба да го продолжат своето школување во погорните класови на Гимназијата, бидејќи во Штип и нема, а нивните родители од матрејални причини не се во состојба да ги праќаат во Велес и Скопје. Имајќи го тоа во предвид, сето ова мислам дека отворањето на полна гимназија ќе го подигне значењето на Штип, бидејќи ќе собере ученици не само од овој крај туку и од околните места, потоа би се создала инзворедна интимност помеѓу мештаните и нашите управи и би се втемелил српскиот јазик, а со тоа би се ставило крај на секаква туѓа пропаганда “.²

Иницијативата водила со плод, па така со одлука на Министерот на просветата (од 28 август 1920 година) во Штип се отвара привремено VII и VIII клас гимназија. Со указот на Неговото височество престолонаследникот Александар од 17 септември 1920 година Штипската гимназија преаснала во полна односно „Државна реална гимназија. Свечената прослава за почетокот на работата на Штипската гимназија била одржана на 27 јануари 1921 година .

На самиот почеток се појавил проблем со недостаток на простории, кој проблем привремено бил решен со префрлањето на четири одделенија во училиштето во Ново Село, а другите во старата гимназија. За недостатокот на простор сведочи предлогот „ ТОВ ,бр 8. од 11 јули 1921 година за потребите на гимназијата се отстапуваа просториите во кој доскоро била сместена Англиската мисија до самата зграда на гимназијата во истиот двор“.³ Од тогаш гимназијата во Штип работела во две згради : едната приватна , за која се плаќало 4800 динари годишно, а другата државна.

Во учебната 1921 година биле запишани 429 ученика. За запишување требало да се полага испит, потоа се плаќале доста високи такси,кои родителите на сиромашните деца не можеле да ја подмират. Учениците кои имале 4 слаби оценки биле отстранувани, а по завршувањето на трети клас гимназија, се полагало полуматурски испи, а по завршувањето на осми клас-голема матура.

Од главните класни книги за учениците од учебната 1920/21 година може да се констатира дека наставниот кадар е целосно комплетиран. Директор на гимназијата била Лазар Трипковиќ , а наставниот колегиум го сочинувале: Драгослав Илиќ, професор;

---

² Писмо до Министерот за просвета од 15 јули 1919 г.бр.180, Штип, Архив на Југославија, Белград.

³ Краљевина Срба, Хрвата,и Словенаца. Гимназија, бр. 428 од 20 јуни година, Штип, Архив на Југославија.

Никола Бошковиќ, Јелена Живкович, Владимир Живкович, Антон Ковалевиќ, - супленти и привремени предметни наставници: Митра Врбовац, Фана Гајдуковиќ, Иван Филатовиќ и Иван Феофиловиќ.

Од матрејалите во Архивот на град Штип се забележува дека биле изведувани и два завршни испита- полуматурски и матурски. Во јунската и септемвриската испитна сесија вкупно се јавиле 33 кандидати од кои 20 го положиле завршниот испит, тројца останале на полагање, 5 кандидати биле одбиени. За полагања на завршниот матурски испит бил формиран и посебен испитен одбор предводен од Петар Павлович, министерски пратеник од Белград.

Во учебната 1921/22 година немало некои особени промени во областа на образованието. Од писмото упатено од Гимназијата до Министерството за просвета (број 247) од 6 септември 1921 година се констатира дека вкупниот број на запишани ученици изнесувал 363. Во новата учебна 1922/23 година имало извесни промени кои ќе се рефлектираат во понатамошната работа на гимназијата. Имено таа година како учители дошле Душан Будимировиќ и Славко Нетков. Наставата ја изведувале 16 вработени, а за организирање на здравствената заштита на учениците бил ангажиран др. Фрањо Навратил кој хонорарно го држел и предметот хигиена.

Во учебната 1923/24 година Штипската гимназија имала вкупно 466 ученика односно 269 машки и 197 женски. Во октомври 1923 година за нов директор бил назначен Михајло Младеновиќ, а се назначени и три нови професори и супленти. Од писмото до Министерот за просвета број 75 од 16 јануари 1924 година се констатира дека Славко Нетков заминал на одслужување на воениот рок и дека се бара негова замена. Интересен е податокот дека Будимировиќ освен како наставник му било доделено да управува Штипскиот театар, на кој позив подоцна тој целосно ќе се посвети. Од активностите на Гимназијата во 1924 година карактеристични се и ученичките екскурзии во Сараево, Приштина, Косовска Митровица и Скопје. Позначајни кадовски промени почнале да се чувствуваат веќе во учебната 1925/1926 година. Како директори во овој период се споменуваат Бошко Ѓорѓиевиќ, Михајло Младеновиќ, и Милован Арсенијевиќ. Писмото на Великиот жупан на Брегалничката област (број 80 од 23 февруари 1926 година) го потврдува тоа. Во писмото се вели “ Гимназијата во Штип веќе подолго време нема стручен наставник по предметот гимнастика. Бидејќи во Штип постои Соколско друштво чија работа е многу корисна, покрај другото и за национално воспитување на младината би било многу полезно да се назначи стручен наставник по гимнастика кој би бил и раководител на на овдешното Соколско друштво, чија работа, поради немање стручен раководител е

отежната. Затоа се моли Министерството да се постави наставник по гимнастика во Штипската гимназија“.

Работата во Штипската гимназија во 1927 година ја изместиле настани, од политичка природа. Најкаркастеристичен е примерот со Славко Нетков за кој директорот Арсенијевиќ наведува “ тој нема завршено ни средно српско училиште, туку бугарско и според тоа, Славко Нетков , по мислењето на директорот е неподобен за оваа средина“.⁴ Два дена по објавувањето на писмото на 13 октомври 1927 година, Милован Арсентиевиќ го известува Министерството за просвета во Белград дека “од 8 октомври оваа година е ставен во притвор и е под кривична истрага.

Инаку во учебната 1927/28 година во своите редови имала “ 527 ученици поделени во 14 паралелки, меѓутоа, со нив работеле 16 наставници. Наставничкиот кадар по своите формални и вистински квалификации не бил онаков, како што барал Законот за средните училишта. Поголемиот број од наставници биле со задоволителна квалификација. Квалификувани биле само директорот, двајца професори и двајца супленти. Бројчано недостасувале уште тројца наставници за германски јазик, српски јазик и математика. Со кадарот кој работел во учебната 1927/28 година се констатирало дека слабо се изведувало националното воспитување и се барало измена и дополнување на истиот“.⁵

Наредната учебна година Гимназијата бележи пад во однос на морален план. Поради девијантното однесување на директорот Арсенијевиќ, бил отпуштен од работа. Поради ова бројот на ученици во неполната гимназија значително се намалил на само 320 ученика. Истата година за нов директор бил назначен Коста Дошен.

За 1930/31 година биле назначени сите потешни професори и по сите предмети освен по вештините: цртање, пеење, гимнастика, краснопис и рачна работа чии програми ги реализирале учители. Драгомир Марковиќ дошол за директор оваа година.

Бројот на учениците во учебната 1932/33 година во Штипската гимназија се намалил за 80 ученика Во оваа “ учебна година биле запишани вкупно 251 ученик од кои во текот на годината 19 ученика ја напуштиле гимназијата и останале само 235. Во I клас гимназија,

---

⁴ Писмо до Министерството за просвета од директорот на Штипската гимназија, бр.1576 од 13.10.1927 година, Историски архив на град Штип, фонд Штипска гимназија.

⁵ д-р Марија Јовановиќ, Просветно-политичките прилики во Вардарска Македонија (1918-1929), Скопје, 1983; 216.

за приемен испит се пријавиле 148 ученика, од кои положиле само 82“.⁶

Во рамките на гимназијата биле активни и повеќе организации. Такви биле, Друштвото на трезвени младинци “ Среќа “, подмалодокот на “Јадранска стража “, подмалодокот на „ Црвен кст“, и други.

Особено голем број активности врзани за јубилеи во Кралството Југославија се бележат во учебната 1933/34 година. Учениците учествувале на прославата за одбележувањето на годишнината од Брегалничката битка, Гимназијата на посетил кралскиот пратеник, генерал Вељковиќ, министерот за внатрешни работи Лазиќ, и командантот на армијата, генерал Недиќ. Посетите секако биле со длабока пропагандна позадина. Биле одржани и повеќе концерти за родителите и учениците. Директор бил Крсто Љумовиќ. Тој во писмо од 30 јуни 1934 година барал да му се овозможи да добие поголем број на учители и тоа „ еден наставник за природни науки (зоологија и биологија), бидејќи оваа гимназија досега нема ниту еден природњак, еден наставник по математика, наставник по веронаука, наставник по пеење и свирење. На местото на разрешениот Душан Будимировиќ треба да се постави еден наставник по германски јазик и историја. Должноста на училишен лекар ја врши приватниот лекар д-р Благоја Тошановиќ. Во гимназијата има 460 ученика , секојдневно голем број од нив , особено болуваат од маларија, и често барат лекарска помош“.⁷

Најзначајна иновација во наставата во 1934 година во работата на Штипската гимназија била изучувањето на германски и француски јазик со употреба на грамафон и плочи. Во гимназијата истата година имало 309 ученика. Убиството на крал Александар I во Марсеј во 1934 година го изместил од континуитет наставниот процес. Наставниците и учениците одржале концерт и комеморативна седница на која се глорифицирал ликот и делото на кралот. Бројот на учениците во непотполната гимназија изнесувал 299 . Веќе од наредната 1935/36 година со указ на НВ, од 30 септември 1935 година , гимназијата повторно се трансформирала во “ потполна државна реална гимназија на начин нејзиното преаснување да се изведе постапно.“⁸ Учебната 1939/40 година била предпоследна генерација матуранти на Штипската гимназија, односно втора од нејзиното работење како полна. Во оваа година запишани биле 409 ученика од кои во VII клас посетувале 35

---

⁶ Ахив на град Штип, фонд Штипска гимназија, извештај за учебната 1932/33 година.

⁷ Писмо од директорот на гимназијата до Министерството за просвета, бр 885 од 22 септември 1933 година.

⁸Извештај на гимназијата за учебната 1935/36 година; 8.

ученика а во VIII клас 30 ученика. Седмиот клас воедно бил и последна генерација матуранти, будејќи нападот на Германија значело и крај на работата на Штипската гимназија.